

## **ምእራፍ አምስት**

### **የተውኔት አይነቶች**

የተውኔት አይነቶች እንደየዘመኑና ተውኔቶቹ እንደተጻፉባቸው ዘውጎች የተለያዩ ሆነው እናገኛቸዋለን። በመሆኑም የተውኔት አይነቶችን ቁርጥ አድርጎ ይህን ያህል ናቸው ለማለት አስቸጋሪ ነው። ተውኔቶችን ከጭብጣዊ ዘውግ አንጻር ካየናቸው ታሪካዊ፣ ግብረገባዊ፣ ታምራዊ፣ ሀይማኖታዊ፣ ትምህርታዊ፣ አብዮታዊ፣ ፖለቲካዊ፣... ተውኔት በማለት ሊከፈሉ ይችላሉ። በሌላ በኩል ከአጻጻፍ ቅርጽ (ከቅርጻዊ ዘውግ) አንጻር ካየናቸው ደግሞ የመድረክ፣ የሬዲዮ፣ የህጻናት፣ የቴሌቪዥን፣... ተውኔት ተብለው ሊከፈሉ ይችላሉ ይሆናል። ከቴክኒካዊ ዘውግ አንጻር ካየናቸው ደግሞ ትራጄዲ፣ ኮሜዲ፣ ድንቃይ፣ ቧልታይ፣... ተውኔት በማለት ሊከፈሉ ይችላሉ።

የተውኔት አከፋፈል ልዩነትን ትተን በተውኔት አዋቂዎችና በትምህርት ቤቶች በታወቁትና በስፋት በሚነገርላቸው የተውኔት አይነቶች ላይ እናተኩር። እነዚህም የተውኔት አይነቶች ድንቃይ (ሜሎድራማ)፣ ቧልታይ (ፋርስ)፣ ኮሜዲና ትራጄዲ ናቸው።

#### **5.1. ድንቃይ ተውኔት፡-**

ድንቃይ ተውኔት ዋነኛ ባህሪው ቅይጥነቱ ነው ለማለት ይቻላል። ይኸውም ድንቃይ ተውኔት የኮሜዲና የትራጄዲን ተውኔት

አላባዎች መሳ ለመሳ አቀላቅሎ የሚገኝ የተውኔተ ዘውግ ነው።  
ከኮሜዲ ጋር የሚያመሳስለው አጠቃላይ ተውኔታዊ ግጭቱ  
በስተጨረሻ በአስደሳች መልኩ እልባት የሚያገኝ በመሆኑ ነው።  
ከትራጄዲ ጋር የሚያመሳስለው ባህሪው ደግሞ በአሳዛኝ ርእሰ  
ጉዳይ ላይ ከማተኮሩ የተነሳ ተመልካችን በስሜት ማእበል ውስጥ  
መንዳቱ ነው።

በድንቃይ ተውኔት ፍርሀትና ጭንቀት የሚፈጥር ተውኔት ይሁን  
እንጂ ፍርሀትና ጭንቀቱ እንደ ትራጄዲ ዘላቂና የጎላ አይደለም።  
ተዋንያኑ ከሚገጥማቸው አደጋና ችግር ባልታሰበና በሚያስገርም  
ሁኔታ ሲወጡ ወይም ሲድኑ ይታያሉ። በመሆኑም በድንቃይ  
ተውኔት በታሪኩ መደምደሚያ ምን ጊዜም መልካም ነገር  
መጥፎውን ድል ማድረጉ አይቀርም። በየታሪኩ ጣልቃም አሳዛኝ  
ክስተቶችን በሚያለዝቡ እፎይታ ሰጭ አስቂኝ ክንዋኔዎች  
ታዳሚውን ያዝናናሉ።

## 5.2. ቧልታይ (farce):-

ይህ የተውኔት ዘውግ ከመጠን ያለፈ ሳቅን የሚፈጥር፣ በሳቅ  
የሚያንከተክት የተውኔት አይነት ነው። ዋነኛ ግቡም በዚህም  
በዚያም ብሎ ሳቅ ማጫር ነው። ገጸባህሪያቱም የምናውቃቸው  
አይነት ቢሆኑም ድርጊቶቻቸው አስገራሚና የማናውቀው አይነት  
ናቸው። የማይመስሉ፣ አንዳንዴም ሊሆኑ የማይችሉና  
ተግባሮቻቸውን ጅላጅል የሚያደርጉ ሁኔታዎችን ወደመድረክ

በማምጣት በታዳሚው ውስጥ ሳቅ እንዲቀሰቀስ ያደርጋል። ገጸባህሪያቱም በማያገባቸው ነገር ዘው ብለው የሚገቡ፣ የማይችሉትን ነገር ለማድረግ የሚቃጣቸውና በዚህም ለውድቀት የሚዳረጉ አይነት ናቸው። በከላባነታቸውና በጅልነታቸውም እንድንስቅባቸው ያደርጋሉ።

የቧልታይ ገጸባህሪያት ምንጊዜም አስተኔ ወይም ባለ አንድ መልክ የሚባሉ አይነት ናቸው። ሴራውን በተመለከተም እንዲሁ በአሳማኝ ምክንያትና ውጤት ላይ የተገነባ አይደለም። ማእከላዊ ጭብጡም የረባ መልእክት ይተላለፍበታል ለማለት አያስደፍርም።

### 5.3. ኮሜዲ ተውኔት፡-

ኮሜዲ ተውኔት ተመልካችን የማያስጨንቅ፣ ብሩህ ድባብ የሰፈነበት፣ ፈገግ እያሰኘ ወይም በሳቅ እያንከተከተ ቁምነገርን የሚያስጨብጥ የተውኔት አይነት ነው። የሚያነጣጠረውም በአንድ ማህበረሰብ ውስጥ በሚታዩ ማህበራዊ ድክመቶች ላይ ነው። ድክመቶቹን በገጸባህሪያት አኗኗር ላይ በማውጣት በማሳየት የሚያቀርብ ነው። በዚህ አይነቱ ተውኔት ገጸባህሪያቱ በድርጊት፣ በአመልና በአስተሳሰብ ከማህበረሰቡ ልማድ በመነጠል ቅራኔ ውስጥ ይገባሉ። ከዚያም ለመውጣት ይዳክራሉ። ተዘዋዋሪ ግቡም እነዚህን የተተቹ ማህበራዊ ጉድለቶች ማረምና ማህበራዊ ቀውስን ማስተካከል ነው።

በኮሜዲ ተውኔት ውስጥ የተወሰኑ ገጸባህሪያት ችግሮች ውስጥ ገብተው ሲዳክሩና ከዚያ ለመውጣት ሲጥሩ ይታያሉ። ይህ ደግሞ በኮሜዲ ተውኔት ግጭትና ትግል መኖሩን አመላካች ነው። አንዳንድ ጊዜ ግጭቱ መሪ ሊሆን ይችላል። ይህ ጭፍግ ኮሜዲ (tragicomedy) የሚባለው አይነት መሆኑ ነው። ይሁን እንጂ የተከፈለው መስዋእትነት ከተከፈለ በኋላ ገጸባህሪያቱ ከገቡበት ማጥ መውጣታቸው አይቀሬ ነው። በደስታ፣ በጭፈራ፣ በሰርግ፣ በእርቅ፣... ይደመደማል።

በኮሜዲ ውስጥ የሚታሰቡ ጭብጦች በአንድ ወቅት የሚከሰትን ማህበራዊ ህይወት መሰረት ያደረጉ ናቸው። እነዚህ ጭብጦች ደም የሚያፋስሱ፣ ጥርስ የሚያናክሱ፣ በቀልን የሚያነግሱ፣ በጭካኔ የተሞሉ አይደሉም። የመተቻቸት፣ የመነቃቀፍና የሃሳብ መቃረን የሚታይባቸው ናቸው። ለዚህም ሂደት ሂደት "አንተም ተው፣ አንተም ተው" ተባብለው "በይቅር ለእግዜር" ሊፈታ የሚችል አይነት ግጭት ነው የሚኖረው። ኮሜዲ ከዘመን ዘመን ከአንዱ ማህበራዊ አውድ ወደሌላው ለመሸጋገር ያለው አቅም ዝቅ ያለ ነው። ለዚህም ዋነኛው ምክንያት በወቅቱ የሚታዩ ማህበራዊ ጉዳዮች ውለው አድረው ሊሻሻሉ፣ ብሎም ሊሻሩ ስለሚችሉ ነው። በዚህም የተነሳ ዘመን ዘሎ የመሰማት ሀይሉ ዝቅተኛ ነው። በቋንቋ አጠቃቀምም ቢሆን እንደ ትራጂዲ የናረ ቋንቋ የለውም።

ግልጽና ሁኔታውን በቀላሉ ለአንባቢያን አብራርቶ ለማሳየት አቅም ባለው ቋንቋ ይጻፋል።

ኮሚዲ ተውኔት በታሪኩ ፍጻሜ ላይ ሁሉም የየስራውን የሚያገኝበት የተውኔት አይነት ነው። በጉዳዩ የሌለበት፣ የማይመለከታቸው ሰዎች የአጥፊዎችን ቅጣት አብረው አይቀበሉም። መልካም ተግባር የፈጸሙ መልካም ነገር ሲገጥማቸው፣ ክፉ የሰሩ ደግሞ እንደሰራቸው ክፉ ይገጥማቸዋል።

በዚህ ተውኔት ብሩህ ድባብ እንዲኖር (አስቂኝ ለማድረግ) የተለያዩ ስልቶችን ሊጠቀም ይችላል። ከነዚህም መካከል ዋና ዋናዎቹ፡-

1. ግለሰቦችን ወይም ተቋማትን ከማይመች ማህበራዊ፣ ፖለቲካዊ፣ ኢኮኖሚያዊ፣ወዘተ. ሁኔታ ውስጥ ከትቶ ለመውጣት በሚያደርጉት የማይሳካ ትግል ሳቅን መፍጠር፤
2. ተቃራኒ ነገሮችን ከነልዩነታቸው በአንድነት እንዲኖሩ በማድረግ ማሳቅ፤ ለምሳሌ በ"በጠልፎ በኪሴ" ተውኔት ውስጥ ፊታውራሪ መርኔን (ወፍራምና የተከበሩ)፣ አንዲሁም ነጋድራስ ወርቅነህ (ቀጭን፣ ረጅም) በአንድ መድረክ ላይ ሲታዩ ፈገግታን ሊያጭር ይችላል። ወይም በሌላ ምሳሌ ረጅም ሚስትና አጭር ባልን አጋብቶ በአንድነት እንዲኖሩ ማድረግ።

3. በገጸባህሪያት ንግግር ውስጥ ቃላትን ያለቦታቸው ማስገባት፤

ለምሳሌ፡- "ፖሊስ" ለማለት "ቦሊስ "

"ፓሪስ" ለማለት "ፋርስ "

"አስፕሪን" ለማለት "ሲፕሪን" እንዲሉ ማድረግ

4. በንግግርና በድርጊት ድግግሞሽ በመፍጠር ሳቅ መጫር፤

ለምሳሌ ለትንሹም ለትልቁም "እውነት አናግረኝ ጌታዬ" ማለት የሚቀናው

ገጸባህሪ መቅረጽ፤

5. ያልተጠበቁና አስደናቂ ክስተቶችን በመፍጠር ማሳቅ፤

ለምሳሌ ያለ ቦታው ማመስገን፤ ፍቅርን መግለጽ፤ መሳደብ፤...

6. የገጸባህሪያቱን አመል ቶሎ ቶሎ በመቀያየር ሳቅ መጫር፤

7. ገጸባህሪያቱ የሚያስቡትና ተመልካቹ የሚያውቀው ነገር የተለያየ በማድረግ ሳቅ መጫር፤

ለምሳሌ በጠልፎ በኪሴ ተውኔት ውስጥ ፊታውራሪ መርኔ ልጃቸው (ወንዳየሁ) የጠለፈ ሲመስላቸው፤ እውነታው ግን የተገላበጠሽ ነው።

#### 5.4. ትራጂዲ ተውኔት፡-

ትራጂዲ ጭፍና ድባብ፤ ፍርሀትን፤ ሰቀቀንን፤ ራሮትን፤ ቀቢጸ ተስፋንና ግብአተ መሬትን የሚያሳስብና በአጠቃላይ በታዳሚው ልቦና ውስጥ የአስበርጋጊና ዘግናኝ መንፈስን የሚዘራ ተውኔት ነው። በዚህ ባህሪው የኮሜዲ ተውኔት ተቃራኒ ነው።

ትራጂዲ ተውኔት የማታ የማታ የዋናውን ገጸባህሪ ነፍስ ሞት እንዲነጥቃት በማድረግ የሚደመደም የተውኔት አይነት እንደሆነ የፔክና ኮይሌ (1993) ሃሳብ ያስረዳል።

ብዙ ባለሙያዎች ትራጂዲ ተውኔት በአሳዛኝና መሰረታዊ በሆነ ችግር ላይ መመስረት አለበት ብለው ያምናሉ። የትራጂዲ ተውኔት ግጭቶች አሳዛኝና መሰረታዊ በሆነ ችግር ላይ ይመስረቱ እንጂ መጸነስ ያለባቸው በሰው ልጅ ሁለት ጽንፍ ስሜቶች፣ ማለትም በደስታና በሀዘን ስሜቶች መካከል መሆን እንዳለበት ያስረዳሉ። ግጭቱም እየከረረ የሚመጣው አቀንቃኙ ገጸባህሪ ከሚገባበት ውስጣዊ ወይም ውጫዊ ግጭት ለመውጣት በሚያደርገው ትግል የተነሳ ነው።

በትራጂዲ ተውኔት አቀንቃኙ ገጸባህሪ በየዋህነት ከገባበት ቅራኔ መውጣት ሲሳነውና በመጨረሻም የግጭቱ ፍጻሜ በዚህ ገጸባህሪ አሰቃቂ አሟሟት (ህልፈት) ሲደመደም በተደራሲያን ልቦና አሳዛኝ ስሜትን ይፈጥራል። በዚህ የተውኔት ታሪክ ውስጥ በሰው ልጅ ህይወት፣ በሰው ልጅ ሞራል፣ የስነ-ልቦናና የሰው ልጅ የቀን ተቀን ማህበራዊ ግንኙነት ላይ የተመሰረቱ ፈታኝና ጠቃሚ ጥያቄዎች ይነሳሉ።

በትራጄዲ ተውኔት አቀንቃኙ ገጸባህሪ መልካም አመል ወይም ምግባር ያለው ተደርጎ እንዲቀረጽ ይጠበቃል። ይሁን እንጂ አንድ አይነት ስህተት (ግድፈት) አብሮት ይፈጠራል። ይህ ድክመቱ ለተውኔቱ ግጭት መንስኤ ይሆናል። ለመጨረሻ ሽንፈትም ይዳርገዋል።

በአጠቃላይ ትራጄዲ ተውኔት በስተመጨረሻ የአቀንቃኙ ገጸባህሪ እጣ ፋንታ ወደውድቀት (ድቀት) ያመራል። ይህም ሲባል የአቀንቃኙ ገጸባህሪ እጣ ፋንታ ከደስታ ወደሀዘን ተቀይሮ ተመልካቹን በስሜት እያስናጠ ወደአስፈሪና አስደንጋጭ ትዝታ በማስገባት ይቋጫል።

ትራጄዲ ተውኔት የራሱ የሆኑ አበይት ባህሪያት አሉት። ከነዚህም መካከል፡-

- ታሪኩ አሳሳቢ በሆኑና ማህበረሰቡ ትልቅ ግምት በሚሰጣቸው ጉዳዮች ላይ ያተኩራል። በማህበረሰቡ ከፍተኛ ቦታ የሚሰጣቸውና ላቅ ያሉ ናቸው።
- በአቀንቃኙ ገጸባህሪና የእሱን ውድቀት በሚመኙ ሀይላት መካከል የሚደረግ ግጭት ነው።
- በገጸባህሪው ላይ የሚደርሰው አስከፊ ነገር በሽብርና በጭንቀት ያስውጣል።



- የዚህ ተውኔት ገጸባህሪያት ተስፋ የማይቆርጡ፣ በሃሳባቸው የጸኑ፣ ከትግላቸው የማያፈገፍጉ ናቸው። ትግላቸው ግን ካሰቡት ግብ አይደርስም።
- የሚጻፍበት ቋንቋም ጠንካራና በጥንቃቄ የተመረጠ ነው። የሰውን ስሜት የሚጨቁንና ሰቀቀናዊ ሁኔታ ውስጥ የሚያስገባ የተመረጠና ጠንካራ ቋንቋን ይጠቀማል።

#### 5.4.1. የትራጄዲ ተውኔት አይነቶች

ትራጄዲ ተውኔት ጥንታዊ፣ ኤልሳቤጣዊና ዘመናዊ ተብሎ በሶስት አይነቶች ይከፈላል።

##### ሀ. ጥንታዊ ትራጄዲ፡-

ስለጥንታዊ ትራጄዲ ሰፊ ትንታኔ የሰጠው አርሰቶትል (አርስጣጣሊስ) ነው። የዚህ ተውኔት ዋነኛ ባህሪያት የሚከተሉት ናቸው።

1. አቀንቃኝ ገፀባህሪ (ጀግና) ያለው መሆኑ፡- በጥንታዊ ትራጄዲ የተደራሲያን ትኩረት የሚያርፍባቸው ዋና ባለ ጉዳይ ገጸባህሪያት ይኖራሉ። እነዚህ ገጸባህሪያት የከፍተኛው መደብ አባል መሆን ይኖርባቸዋል። ይህም ማለት የተደላደለ ህይወት የሚኖሩ መሆናቸውን ያመላክታል። እነዚህን የተደላደለ ኑሮ የሚመሩ ገጸባህሪያት ከማይወጡት የችግር ማጥ ውስጥ ማስገባት የተውኔቱን ታሪክ አሳዛኝነት

ከፍ ያደርገዋል። ለምሳሌ በኢዲፐስ ንጉስ ውስጥ ንጉሱን (ኢዲፐስን) ማሰብ ይበቃል። የጥንታዊ ትራጄዲን ጀግና የሚያሳስበው ግላዊ ጉዳይ ሳይሆን ወገናዊ ወይም ሀገራዊ ጠቀሜታ ያለው ቁም ነገር ነው።

2. ወጥ የግጭት አወቃቀር ስርአትን ይከተላል፡- በአርስቶቲል እምነት መሰረት ይህ የተውኔት አይነት መነሻ- መጋመሻ- መድረሻ (beginning-middle-ending) ይኖረዋል። እነዚህን ሶስት የግጭት ደረጃዎች በማለፍ ይዋቀራል።

መነሻ (beginning) የምንለው የታሪኩ የመጀመሪያ ክፍል ሲሆን አቀንቃኙ ገጸባህሪ ደስታ የተሞላበት ህይወት ይኖራል። በሁሉም ረገድ (በስልጣን፣ በሃብት፣ በቤተሰብ፣...) እድለኛ ሆኖ ይታያል። በዚህ ሁኔታ ውስጥ እያለ ግን በአንድ ጊዜ ከእድለኛነት ወደ እድለ ቢስነት ሊቀይረው የሚችል ሁኔታ ይፈጠራል። ከዚያም ሊያስተካክለው ወደማይችለው ውስብስብ ችግር ይገባል።

መጋመሻ (middle) የሚባለው ደግሞ አቀንቃኙ ገጸባህሪ የስህተቱን መንስኤ ፈልጎ የሚያገኝበት ደረጃ ነው። ተደራሲውም ይህንኑ ግድፈት በአግባቡ የሚረዳበት ነው።

መዳረሻ (ending) የሚባለው የተውኔቱ መደምደሚያ ሲሆን አቀንቃኙ ገጸባህሪ አደጋ ወይም መቅሰፍት ይደርስበታል። በራሱ ላይ ወይም እሱ በሚወዳቸው ገጸባህሪያት ላይ በሚደርሰው ኪሳራም አጥብቆ ይሰቃያል። ስለዚህ ቅጣቱ ከእሱ አልፎ ለንጹሀኑም ይተርፋል። ይሁን እንጂ በዚህ አይነቱ ተውኔት ዋናው ገጸባህሪ ቅስም የሚሰብርና ከሰው በታች የሚያደርግ ውርደት ይቀበላል እንጂ እንዲሞት አይደረግም። ሀጥቱ በፍዳው ይሰረይለታል።

በጥንታዊ ትራጄዲ አቀንቃኝ ገጸባህሪያቱ ሰንሰለታዊ በሆኑ አሳዛኝ ክንዋኔዎች ማለፍ ይጠበቅባቸዋል። ለምሳሌ ኢዲፕስ ንጉስ በተባለው ተውኔት ውስጥ አቀንቃኙ ገጸባህሪ (ንጉሱ) አምስት አሳዛኝ ሰንሰለታዊ ችግሮችን ለማለፍ ይገደዳል።

- በመጀመሪያ ትንቢቱ እንዳይፈጸም ገና በልጅነቱ በወላጆቹ የትም ይጣላል።
- በመቀጠል የተጣለው ህጻን በአጋጣሚ አድጎ አባቱን በመግደል ይነግሳል።
- በማስከተል እናቱን አግብቶ ልጆችን ይወልዳል።
- ከዚያም የንጉሱን (የአባቱን) ገዳይ ሲፈልግ እራሱ መሆኑን ይረዳል።
- በመጨረሻም በገዛ እጁ አይነን ያጠፋል።

እነዚህ አሳዛኝ ክንውኖች ደግሞ የተመልካቹን ስሜት ይቆጣጠራሉ።

3. ተረታማነት ይታይበታል፡- ልዩ ልዩ ድንቃድንቅ አጋጣሚዎችንና ሀተታ ተፈጥሮን፣ አፈ-ታሪኮችን በስሜት ማውጫነት፣በተውኔታዊ መዋቅር መቀየሻነት ይጠቀምባቸዋል።

ለምሳሌ ኢዲፐስ አባቱን ገድሎ፣ እናቱን አግብቶ ሊመጣ የቻለው አንድን ቀደምት ኪነ-ትረካ መነሻ በማድረግ ነው። ይኸውም አባት ትንቢት ይነገረዋል፤ "ልጅህ አንተን ገድሎ፣ እናቱን ያገባል፤ ዙፋንህንም ይወርሳል" የሚል። አባትም ትንቢቱን ለመሸሸ፣ የወለደውን ልጅ ገና ከማህጸን እንደወጣ ያስወግደዋል። ህጻኑ በሳጥን ውስጥ ሆኖ በውሀ ላይ ሲንሳፈፍ የሌላ ሀገር ሰው ያገኘዋል። ህጻኑም አድጎ ባልተጠበቀ አጋጣሚ ከአባቱ ጋር ተዋግቶ፤ አባቱንም ባልተረዳው ሁኔታ ገደለው። ዙፋኑንም ንግስቲቱንም ወረሰ። ይህ ሰው ኢዲፐስ ነው። ይህ ደግሞ ከይሁዳ ታሪክ ጋር የሚቀራረብ ነው።

4. ነጠላ ሴራ ያለው መሆኑ፡- የጥንታዊ ትራጄዲ ሴራ የሚወጠነውና የሚደራው ከተወሰነ አቅጣጫ በሚመነጩ ሳንካዎች መነሻነት ነው። አቀንቃኙ ገባህሪ የሚገጥመው ፈተና ከአንድ አቢይ ጥያቄ ጋር የተሳሰረ ነው። ለዚህ ጥያቄ መልስ ለማፈላለግ በሚደረግ ጥረት ላይ ያጠነጥናል።

ለምሳሌ ኢዲፐስ በህዝቡ (በቴብዝ ህዝብ) ላይ የደረሰውን መላት በማሳየት ይህን መላት እንዲመጣ ወንጀል የፈጸመውን ሰው አውቆ ራሱን አሳልፎ እንዲሰጥና ህዝቡን ከስቃይ እንዲነጻ ማድረግ የሴራው መሰረት ነው። ይህ ጥያቄም መልስ ያገኛል። ሀጥኡ ራሱ ኢዲፐስ ይሆናል። በዚህም የተነሳ ከንግስናው ይሻራል። ታሪኩም በአንድ በተወሰነ ጉዳይ ብቻ ያተኩራል።

**5. አሰቃቂ ድርጊቶች ከመድረክ ጀርባ ይከወናሉ፡-** የከፋ አካላዊ ስቃይ፣ ሞት፣ ወይም ሌሎች ህሊናን ሰቅጣጭ ሁኔታዎች (ድርጊቶች) እና የገጸባህሪያት እርምጃዎች ተመልካች እያየ በመድረክ ላይ አይከናወኑም። ከመጋረጃ ጀርባ እንደተከናወኑ ይደረግና ውጤታቸው ብቻ በዜና መልክ ወደ መድረክ ይመጣል። ለምሳሌ ንግስት ጆካርታ ራሷን መግደሏን፣ ንጉስ ኢዲፐስ አይኖቹን ማውጣቱን በመድረክ አናይም። ነገር ግን ሌሎች ገጸባህሪያት ውጤቶቹን ይነግሩናል።

**6. ቋንቋው ግጥማዊና ላቅ ያለ ምናባዊነት ይታይበታል፡-** አቀንቃኙ ገጸባህሪ ከላይኛው መደብ የሚመጣ ነው። የዚህ መደብ አባላት ከሚታወቁባቸው ነገሮች መካከል አንዱ ደግሞ ፍልስፍናቸውና ቋንቋቸው ነው። በመሆኑም ማሳመን፣ ግርማ ሞገስ ማስረጽ፣ የመደመጥ ባህሪያቸው ከሚጠቀሙበት ቋንቋ ይገኛል። ስለሆነም አቀንቃኙ ገጸባህሪ ሲሳል ይህን ባህሪ እውን አድርጎ ነው።

## **ለ. ኤልሳቤጣዊ ትራጂዲ፡-**

ይህ የተውኔት አይነት ይህን ስያሜ ያገኘው በንግስት ኤልሳቤጥ (የእንግሊዝ ንግስት) የንግስና ዘመን (1558-1605) ስለነበር ነው። ይህ ዘመን ለእንግሊዝ ተውኔት "ወርቃማው ዘመን" ይባል እንደነበር የሻው (1998) ሆልማንና ሀርመር (1986)ን በመጥቀስ ይገልጻል። ንግስት ኤልሳቤጥ በወቅቱ በህዝባ ዘንድ አርአያና ተምሳሌት ተደርጋ ትታይ ስለነበርና ለጥበባዊ ስራዎች ትልቅ ፍቅር ስለነበራት ስሟ ተተክሎ መቅረቱን ባለሙያዎች ያመለክታሉ።

የኤልሳቤጣዊ ትራጂዲ አንዳንድ ባህሪያቱ ከጥንታዊ ትራጂዲ ጋር ይመሳሰላሉ። ከነዚህም መካከል የሚከተሉትን ለአብነት መጥቀስ ይቻላል።

1. አንድ አቀንቃኝ ገጸባህሪ (ጀግና) አለው፡- ይህ ጀግናውም በቆራጥነቱ፣ ከከፍተኛ መደብ መመልመሉ፣ ጥልቅ ፍልስፍናው፣ ምጡቅ ቋንቋው ከጥንታዊው ጀግና ጋር ያመሳስለዋል። ትኩረቱም ለራሱ ጉዳይ ሳይሆን በህዝብ፣ በሀገርና በወገን ጉዳይ ላይ ነው። ይህ ገጸባህሪ አዋቂ የሚባል ነው። ነገርግን አዋቂነቱ ወይም ታላቅነቱ ከስህተት አያድነውም። ትእግስት ማጣቱና ከልክ ያለፈ በራስ መተማመኑ ለውድቀቱ ምክንያት ይሆኑታል።

**2. እንደጥንታዊ ትራጂዲ በግጥም ይጻፋል፡-** በጥንታዊ ትራጂዲ እንደሚታየው ሁሉ በኤልሳቤጣዊ ትራጂዲ ተውኔት የግጥም ምትሀታዊ ሀይል የጸና ነበር።

ኤልሳቤጣዊ ትራጂዲ ከሌሎች ትራጂዲዎች የሚለይባቸው ባህሪያትም አሉት። ከነዚህም መካከል ዋና ዋናዎቹ የሚከተሉት ናቸው።

**1. ሴራው በሚገባ የበለጸገና የተወሳሰበ መሆኑ፡-** በዚህ አይነቱ ትራጂዲ በአቀንቃኙ ገጸባህሪ ላይ የሚቃጠት ጥያቄዎች ከተለያዩ አቅጣጫዎች የሚመጡ ናቸው። ህይወቱን አዘቅት ውስጥ ለመክተት ባላናጣዎቹ ከግራ ከቀኝ ያዋክቡታል።

ከዚህም በተጨማሪ በዚህ አይነቱ ተውኔት ብዙ ባለታሪኮች የየራሳቸውን አላማና ሊያሳኩት የሚያልሙት ግብ አላቸው። እንደ ጥንታዊ ትራጂዲ እያንዳንዱ ገጸባህሪ የሚከሰተው ከዋናው ገጸባህሪ ጉዳይ አንጻር ብቻ አይደለም። ነገር ግን የየራሳቸውን ግብ ለማሳካት ሲጥሩ በተዘዋዋሪ ይቆላለፋሉ። አንዱ ለሌላው ጠንቅና ምክንያት ይሆናል። በዚህም የተነሳ ሴራው የተወሳሰበ ይሆናል። ታሪኩም ዘርፈ ብዙ ሊሆን ይችላል።

**2. የዋናው ገጸባህሪ ህሊናዊ መልክ የተሻገረገረ መሆኑ፡-** በዚህ የተውኔት አይነት ዋናው ገጸባህሪ የሚገጥሙት መሰናክሎች

ከተለያዩ አቅጣጫ የሚመጡ ናቸው። በመሆኑም ችግሮቹን ለመፍታት የተወሳሰበ አእምሯዊ ቀውስ ውስጥ ተዘፍቆ ይታያል።

**3. ተምሳሌቶቹ ወደምናባዊነትና ወደሰብአዊ ገጠመኝ ያደሉ መሆን፡-** ኤልሳቤጣዊ ትራጄዲ መሰረቱን የሚጥለው በየዘመኑ የሰው ልጆች ሰብአዊ ገጠመኞች ላይ ነው። አንዳንድ ክርስቲያናዊና አበው መር አላባዎችን በማበልጸጊያነት ሊጠቀም ይችላል።

**4. ግፍ የነገሰበትና በቀለኛነት ያጠላበት መሆኑ፡-** የኤልሳቤጣዊ ትራጄዲ መሰረቱ የነባራዊው አለም ግብረ ገባዊ ቀውስ ነው። ለነዋይ መንስፍሰፍ፣ ለስልጣን

መቋመጥ፣ በዝሙት ርኩሰት መጨማለቅና መሰል ማህበራዊ ቀውሶች ናቸው። ለነዚህ ግፈኞች ደግሞ የእጃቸው ይቆያቸዋል። አስቀያሚ በቀል ይጠብቃቸዋል። በመሆኑም በቀል የገነነበት ሆኖ ያታያል። የኤልሳቤጣዊ ትራጄዲ የበደል አጸፋው በቀል፣ የበቀል ውጤቱ ደግሞ ሞት ይሆናል።

**5. ዘግናኝ ክነዋኔዎች በመድረክ ላይ መከዎናቸው፡-** ማንኛውም ለተውኔቱ ታሪክ ቁልፍነት ያለው አሰቃቂና ዘግናኝ እርምጃ በታዳሚው ፊት ይፈጸማል። ይህን ባህሪውን ስናይ ደግሞ ይህ ተውኔት ምን ያህል ዘግናኝ መሆኑን መገመት ይቻላል።



ለምሳሌ ኦቴሎ ዴዝዲሞናን "እፍ አንቺ መብራት ጨልሚ! እፍ አንቺ መብራት ውደሚ!" ብሎ አንቆ የሚገድላት ተመልካቹ እያየ ነው። ኢያሳም ሚስቱን ኤሚልያን በሳንጃ ወግቶ የሚገድላት እዚያው መድረኩ ላይ ነው። ኦቴሎ ራሱን በስለት ወግቶ የሚሞተውም በተመልካቹ ፊት ነው።

#### **ሐ. ዘመናዊ ትራጄዲ**

ይህ የተውኔት አይነት ከ19ኛው ክፍለ ዘመን ጀምሮ እሳካለንበት ዘመን ድረስ የዘለቀ የተውኔት አይነት ነው። በነዚህ ዘመናት በሰው ልጅ ማህበራዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ፖለቲካዊ ህይወቶች ላይ በርካታ ለውጦች ታይተዋል። የነዚህ ጉዳዮች ለውጥ ደግሞ በኪነጥበቡም ላይ የራሳቸውን ተጽእኖ ያሳርፋሉ። በዚህ የተነሳ ዘመናዊ ትራጄዲ ለየት ያሉ የራሱ ባህሪያትን ይዞ መጥቷል። ከነዚህም መካከል ዋና ዋናዎቹ የሚከተሉት ናቸው።

1. **ገጸባህሪያቱ ተራ ሰዎች ናቸው፡-** በዘመናዊ ትራጄዲ ገጸባህሪያትን ከከፍተኛው መደብ አባላት ብቻ እየመረጡ ከመቅረጽ ይልቅ የየትኛውንም ሰብአዊ ፍጡር ገጠመኝ ሊያንጸባርቁ የሚችሉ ገጸባህሪያት እንዲሳሉ በማድረግ የሚቀርብ ነው። በመሆኑም በዚህ ተውኔት በዝቅተኛ ኑሮ የሚኖሩ የማህበረሰብ ክፍሎች አኗኗር የሚገለጥበት ተውኔት ነው።

በመሆኑም በዚህ ተወኔት ምጡቅ ስብዕና ያላቸውን ገጸባህሪያት ስለማይጠቀም "ጀግና" የሚለው ጽንሰ ሃሳብ ቦታ የለውም። ከዚህ ይልቅ አቢይ (ዋና) ገጸባህሪ ኖረዋል። ገጸባህሪያቱም ከእነሱ በላይ ከሆነ ሀይል ጋር የሚታገሉ በመሆናቸው የማታ ማታ ውድቀት አይቀርላቸውም።

**2. ተራ ቋንቋ፣ ተራ ፍልስፍናን ይጠቀማል፡-** በጥንታዊና በኤልሳቤጣዊ ትራጄዲ ተወኔቶች ይጻፉ የነበረው በግጥም ነበር። ከዚህም አልፎ በምናባዊነቱና በአገላለጽ መንገዱ የበለጸገና የናረ ነበር። ምክንያቱም ፍልስፍናቸው ጥልቅና እሩቅ ስለነበር ነው፤ መደባቸው ያስገድዳቸዋልና።

የዘመናዊ ትራጄዲ ቋንቋ ግን በዝርዝር የሚጻፍ ነው። ምክንያቱም በዝርዝር መጻፍ ተፈጥሯዊ መልክ ያለው በመሆኑ ነው። ከዚህም በተጨማሪ ዝርዝር አቀራረብ ለሰው

ልጅ ገጠመኝ የቀረበ በመሆኑ ነው። ስለዚህ የዘመናዊ ትራጄዲ ቋንቋ ወደ እለታዊ ንግግራችን የቀረበ ነው።

የዚህ አይነቱ ተወኔት ገጸባህሪያት ፍልስፍናም ተራ ነው። ምክንያቱም የሚነሱት አለምን እንለውጣለን፣ ወይም አገርን እንለውጣለን ብለው አይደለም። ችግራቸው የግል፣ ቢበዛም የቤተሰብ ኑሮ ነው። ድህነት፣ ርህብ፣ እርዛት፣ ፍቅር፣ጋብቻ፣... ሊሆኑ ይችላሉ። ስለዚህ ፍልስፍናቸው ከእነዚህ ዘወትራዊ ገጠመኞች የወጣ አይሆንም።

**3. ገጸባህሪያቱ በስነ-ልቦናዊ ውጥረቶች የሚሰቃዩ ናቸው፡-**  
ገጸባህሪው ድህነት ባማቀቀውና ችግር ባጠለቀው ቁጥር ብሶቱን ለወዳጆቹ፣ ለወገኖቹ ወይም ለረዳቶቹ ከማዋየት ይልቅ በተናጠል ሲማቅቅ የሚታይበት ተውኔት ነው። ይህ ደግሞ ስነ-ልቦናዊ ስቃዩን ያብስበታል።

በአጠቃላይ ዘመናዊ ትራጄዲ ገጸባህሪያቱ ፈተናና መከራ የሚበዛባቸው፣ ከእነሱ ከላቀ ሀይል ጋር የሚታገሉ፣ ከዚያም ለመውጣት ሲጣጣሩ ችግራቸው የሚባባስባቸው ናቸው። ነገር ግን ወደኋላ አይመለሱም። ባላቸው አቅም ይታገላሉ። ግን አይሳካላቸውም። እንዲህ ባለው መከራ ውስጥ የሚሰቃዩ በመሆናቸው አሸባሪና የጨለመ ድባብ የሚታይበት ነው።

ይሁን እንጂ ዘሪሁን (1992) እነፍራንክ አች ኦሀራ (1970) በመጥቀስ በዘመናዊ ትራጄዲ አቢይ ገጸባህሪ ሁል ጊዜ እንደማይሞት ይገልጻል። ድል ሳይገኝ፣ ያሰበው ሳይሳካለት ችግሮቹን እንደተሸከመ ታሪኩ እንደሚያልቅም ያመለክታል።